

(S)

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 19 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (pranešėjas ir kolegijos pirmininkas), Sigitos Rudėnaitės ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovų A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų A. M., A. M., T. B., V. B. ir A. B. patikslintą ieškinį atsakovams A. Š., A. Š. ir D. M. dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo ir A. Š., A. Š. priešieškinį dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo, trečiasis asmuo kooperatinė bendrovė kredito unija „Litas“, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, bei A. Š. reikalavimą A. M., A. M., A. B., T. B., V. B. dėl teisės parengti projektą, gauti statybą leidžiantį dokumentą be kitų butų (patalpų) savininkų sutikimų pripažinimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių kasacinio proceso nutraukimą konstatavus kasacinio skundo pateikimo per įstatymo nustatytą terminą praleidiną.
2. Ieškovai prašė nustatyti naudojimosi žemės sklypu, esančiu (duomenys neskelbtini), tvarką pagal matininko A. G. 2020 m. vasario mėn. 4 d. parengtą naudojimosi žemės sklypu tarp bendraturčių nustatymo planą arba nustatyti naudojimosi šiuo žemės sklypu tvarką pagal matininko A. G. 2021 m. vasario 23 d. parengtą naudojimosi žemės sklypu tarp bendraturčių nustatymo planą, arba pagal matininko A. G. 2021 m. lapkričio 22 d. parengtą naudojimosi žemės sklypu tvarkos tarp bendraturčių nustatymo planą; nustatyti idealiasias bendraturčių dalis, esančias bendrąja daline nuosavybe, ūkiniam pastate 211ž, unikalus Nr. 1 (duomenys neskelbtini), adresas: (duomenys neskelbtini), pagal matininkės A. B. (matininko kvalifikacijos pažymėjimo Nr. 2M-M-2619) 2021 m. birželio 26 d. parengtą patalpų dalių apskaičiavimo tvarką pripažinti ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. teisę be bendraturčių A. Š., A. Š. ir D. M. sutikimo VI Nekilnojamojo turto registre įregistruoti ūkinio pastato 211ž (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), kadastro duomenis pagal A. B. 2021 m. birželio mėn. 26 d. Nekilnojamojo daikto kadastrinių matavimų bylą; pripažinti ieškovams teisę be bendraturčių A. Š., A. Š. ir D. M. sutikimo VI Nekilnojamojo turto registre įregistruoti (patikslinti) idealiasias bendraturčių dalis, esančias bendrąja daline nuosavybe, ūkiniam pastate 211ž, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), pagal matininkės A. B. 2021 m. birželio 26 d. parengtą patalpų dalių apskaičiavimo tvarką; nustatyti ūkinio pastato 211ž (duomenys neskelbtini), naudojimosi tvarką pagal matininkės A. B. 2021 m. birželio mėn. 26 d. parengtą ūkinio pastato naudojimosi tvarką ir 2021 m. birželio 26 d. ūkinio pastato naudojimosi priedą Nr. 1; įpareigoti atsakovus A. Š. ir A. Š. nedelsiant, bet ne vėliau kaip per penkias kalendorines dienas nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, pašalinti visus jiems priklausančius daiktus iš ūkinio pastato dalies ir tvarkingas patalpas pagal perdavimo-priėmimo aktą perduoti T. B. Per teismo nustatytą terminą neperdavus ieškovui T. B. ūkinio pastato dalies, skirti atsakovams A. Š. ir A. Š. penkiasdešimt eurų baudą už kiekvieną pradelstą įpareigojimo neįvykdymo dieną.
3. Ieškovai ir atsakovai A. Š., A. Š. ir D. M. yra pastato – ūkinio pastato (duomenys neskelbtini) bendraturčiai. Nekilnojamojo turto registro centrinio duomenų banko išrašas patvirtina, kad ieškovams A. M. ir A. M., kaip sutuoktiniams, priklauso 284/756 dalys žemės sklypo, T. B. – 120/756 dalys žemės sklypo, V. B. – 122/756 dalys žemės sklypo, A. B. – 70/756 dalys žemės sklypo, atsakovams – A. Š. ir A. Š. – po 61/1512 dalis žemės sklypo, D. M. – 99/756 dalys žemės sklypo. Atsakovai (bendraturčiai) A. Š. ir jos sūnus A. Š. nuosavybės teises (po 1/2 dalį) į butą, ūkinio pastato dalį ir žemės sklypo dalį įgijo 2017 m. birželio 22 d. dovanojimo sutarties Nr. LG-3813 pagrindu iš atsakovės A. Š. motinos J. Š. Visi bendraturčiai laikėsi ir žemės sklypu naudojosi pagal matininko A. G. 2011 m. sausio 10 d. parengtą žemės sklypo naudojimo tvarkos planą. Jokių ginčų tarp bendraturčių dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos (iki atsakovei A. Š. tampančią bendraturtę) nebuvo. Ginčai dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos prasidėjo po to, kai dovanojimo sutarties pagrindu (2017 m. birželio mėn.) J. Š. perleido turtą savo dukteriai A. Š. ir jos sūnui (savo anūkui) A. Š. Siekdami įgyvendinti bendraturčių bendradarbiavimo pareigą, ieškodami visoms šalims priimtinausio sprendimo dėl naudojimosi žemės sklypu bei ūkiniu pastatu tvarkos, ieškovai teikė ne vieną naudojimosi tvarkos siūlymą, tačiau, išklause visų šalių pozicijas, taip pat atsižvelgiant į susiklosčiusią konfliktinę situaciją tarp šalių (ieškovų ir atsakovų), mano, kad racionaliausia, galimai maksimaliai šalinanti ginčų kilmą ir labiausiai visų šalių interesus užtikrinanti naudojimosi žemės sklypu tvarka yra aptarta matininko A. G. 2021 m. lapkričio 22 d. naudojimosi žemės sklypu tvarkos tarp bendraturčių nustatymo plane. Be to, nebendradarbiaudami ir neturėdami kitų bendraturčių sutikimų, atsakovai pertvarkė kiemą, dėl to ieškovams yra pasunkintas priėjimas prie ūkinio pastato ir jiems priklausančių sandėliukų.
4. Atsakovė A. Š. pateikė priešieškinį, kuriuo prašė ieškovų A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. patikslintą ieškinį atmesti, nustatyti naudojimosi žemės sklypu (duomenys neskelbtini), tvarką pagal MB „Ardela“ (matininko V. L.) 2021 m. spalio 14 d. parengtą minėto žemės sklypo naudojimosi tvarkos tarp bendraturčių planą: A. M. ir A. M. atskirai nuo kitų bendraturčių priskirti naudotis minėtu žemės sklypu; prieiti

bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

5. Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 17 d. nutartimi ši nagrinėjama byla Nr. e2-1902-1026/2022 buvo sujungta su Kauno apylinkės teismo byla Nr. e2-438-1026/2022, paliekant bylos Nr. e2-1902-1026/2022.
6. Atsakovė A. Š. ieškiniu sujungtoje civilinėje byloje Nr. e2-438-1026/2022 prašė: pripažinti ieškovei A. Š. teisę be atsakovų A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. sutikimų pagal UAB „J.ARCH“ 2018 metais parengtą projektą „Daugiabučio gyvenamojo namo (buto Nr. 2) rekonstravimo projektas, įteisinant savavalię statybą (duomenys neskelbtini)“ (vertintinas kaip projektinis pasiūlymas) parengti projektą ir pagal jį gauti statybą leidžiantį dokumentą; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Kauno apylinkės teismas 2022 m. spalio 31 d. sprendimu ieškinį tenkino, priešieškinį atmetė. Teismas nustatė naudojimosi žemės sklypu (duomenys neskelbtini), tvarką pagal A. G. 2021 m. lapkričio 22 d. parengtą naudojimosi žemės sklypu tvarkos tarp bendraturčių planą ir ūkinio pastato 211Ž (duomenys neskelbtini), naudojimosi tvarką pagal matininkės A. B. 2022 m. sausio mėn. 5 d. parengtą ūkinio pastato 211Ž, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), naudojimosi tvarką; teismas pripažino ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. teisę be bendraturčių A. Š., A. Š. ir D. M. sutikimo VĮ Nekilnojamojo turto registre įregistruoti ūkinio pastato 211Ž kadastro duomenis pagal A. B. 2021 m. birželio mėn. 26 d. Nekilnojamojo daikto kadastrinių matavimų bylą, taip pat pripažino ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. teisę be bendraturčių A. Š., A. Š. ir D. M. sutikimo VĮ Nekilnojamojo turto registre įregistruoti (patikslinti) idealiasias bendraturčių dalis, esančias bendrąja daline nuosavybe, ūkiniame pastate 211Ž, (duomenys neskelbtini), pagal matininkės A. B. 2022 m. sausio 5 d. parengtą patalpų dalių apskaičiavimo tvarką; nustatė ūkinio pastato 211Ž, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), esančio adresu: (duomenys neskelbtini), naudojimosi tvarką pagal matininkės A. B. 2022 m. sausio mėn. 5 d. parengtą ūkinio pastato 211Ž, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), naudojimosi tvarką; įpareigojo atsakovus A. Š. ir A. Š. nedelsiant, bet ne vėliau kaip per penkias kalendorines dienas nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, pašalinti visus jiems priklausančius daiktus iš ūkinio pastato dalies pagal matininkės A. B. 2022 m. sausio mėn. 5 d. parengtame ūkinio pastato 211Ž, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), naudojimosi plane pažymėtus indeksu 1-4 ir 1-5, ir tvarkingas patalpas pagal perdavimo–priėmimo aktą perduoti T. B. Atsakovės A. Š. reikalavimą dėl teisės be A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. sutikimų pagal UAB „J.ARCH“ 2018 metais parengtą projektą „Daugiabučio gyvenamojo namo (buto Nr. 2) rekonstravimo projektas, įteisinant savavalię statybą (duomenys neskelbtini)“ parengti projektą ir pagal jį gauti statybą leidžiantį dokumentą atmetė.
8. Teismas, atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą, analizuojamas faktines bei teises aplinkybes, parengtų procesinių dokumentų kiekį ir apimtį, advokato dalyvavimą bylos nagrinėjime, nusprendė, kad ieškovo prašomas priteisti išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimas atitinka Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą dydžius, ir priteisė iš atsakovų A. Š., A. Š. ir D. M. iš kiekvieno lygionis dalimis po 3038,33 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. Teismas taip pat priteisė iš atsakovų A. Š., A. Š. ir D. M. į valstybės biudžetą iš kiekvieno lygionis dalimis po 89,53 Eur procesinių dokumentų įteikimo išlaidų atlyginimo ir iš kiekvieno lygionis dalimis – po 317,19 Eur antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo.
9. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal atsakovų D. M., A. Š. ir A. Š. apeliacinius skundus, 2023 m. balandžio 11 d. nutartimi Kauno apylinkės teismo 2022 m. spalio 31 d. sprendimą pakeitė: sprendimo dalį, kuria atmetas atsakovės A. Š. priešieškinio reikalavimas dėl teisės be A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. sutikimų parengti projektą ir pagal jį gauti statybą leidžiantį dokumentą, panaikino ir bylą dėl šios dalies grąžino nagrinėti iš naujo; sprendimo dalį, kuria nustatyta naudojimosi žemės sklypu, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), esančio adresu: (duomenys neskelbtini), tvarka, pakeitė iš dalies ir nustatė naudojimosi tvarką pagal A. G. 2021 m. lapkričio 15 d. parengtą žemės sklypu naudojimosi tvarkos tarp bendraturčių planą; sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo panaikino; kitą teismo sprendimo dalį paliko nepakeistą.
10. Teisėjų kolegija nurodė, kad bylinėjimosi išlaidos pagal bendrąją taisyklę paskirstomos proporcingai patenkintiems ir atmestiems reikalavimams (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 93 straipsnis). Kadangi šia nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimas pakeičiamas iš dalies, bylos dalis grąžinama nagrinėti iš naujo, todėl šioje proceso stadijoje nėra galimybės nuspręsti, kokia proporcija yra tenkinami ar atmetami šalių reikalavimai, todėl teismo sprendimo dalys dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo panaikinamos ir bylinėjimosi išlaidos neskirstomos. Pirmosios instancijos teismas, išnaginėjęs bylos dalį iš naujo, turės paskirstyti visas šalių turėtas bylinėjimosi išlaidas (CPK 93 straipsnio 5 dalis).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

11. Kasaciniu skundu ieškovai A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. prašo Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 11 d. nutartį pakeisti: panaikinti nutarties dalį, kuria teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų, ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria teismas nusprendė priteisti iš atsakovų A. Š., A. Š. ir D. M. iš kiekvieno lygionis dalimis po 3038,33 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B.; priimti naują sprendimą ir priteisti ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. iš atsakovės D. M. 500 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo; priteisti ieškovams A. M., A. M., V. B., T. B., A. B. iš atsakovų A. Š. ir A. Š. lygionis dalimis po 400 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo; kitą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį palikti nepakeistą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 11.1. Apeliacinės instancijos teismas, panaikinęs pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl atsakovės A. Š. reikalavimo pripažinti jai teisę be bendraturčio sutikimo įteisinti savavališką statybą ir šią bylos dalį grąžinęs nagrinėti iš naujo, nepagrįstai nusprendė, kad šioje proceso stadijoje nėra galimybės išspręsti bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas, išnaginėjęs ieškovo ieškinį ir atsakovės A. Š. priešieškinį, sprendimu ieškinį tenkino, priešieškinį atmetė bei paskirstė bylinėjimosi išlaidas. Apeliacinės instancijos teismas, išnaginėjęs bylą, pirmosios instancijos teismo nutartį dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos iš dalies pakeitė, tačiau tai neturėjo įtakos ieškovo pareikštiems reikalavimams, nes, nustačius naudojimosi žemės sklypu tvarką pagal alternatyvų ieškovo teiktą siūlymą, iš esmės visi ieškovo reikalavimai liko patenkinti, o atsakovo reikalavimas nustatyti naudojimosi žemės sklypu tvarką pagal atsakovo siūlymą liko atmestas. Jeigu bylos būtų išnagrinėtos atskirai, pagal šalių pareikštus reikalavimus, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas apeliacinės instancijos teisme nebūtų kilęs. Tenkinus ieškovo ieškinį, o priešieškinį atmetus, bylinėjimosi išlaidos būtų paskirstomos pagal principą „pralaimėjęs moka“. Bylų sujungimo instituto taikymas ir šalių pareiktų savarankiškų reikalavimų išnaginėjimas vienoje byloje nesudaro teisinio pagrindo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą spręsti kitaip, nei jis būtų sprendžiamas bylas išnaginėjus skyrium. Priešingas aiškinimas neatitinka CPK 2 straipsnyje nustatytų civilinio proceso tikslų.
 - 11.2. Atsakovė D. M. apeliacinį skundą teikė dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria teismas tenkino ieškovo ieškinį, o atsakovės A. Š. priešieškinį atmetė. Atsakovai A. Š. ir A. Š. apeliacinį skundą teikė tiek dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies,

kuria buvo tenkintas ieškovo ieškinys, o priešiškinis atmetas, tiek ir dėl sprendimo dalies, kuria teismas netenkino atsakovės savarankiško reikalavimo. Apeliacinės instancijos teismas nors iš dalies ir pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos, tačiau iš esmės sprendimas liko palankus ieškovams, nes naudojimosi žemės sklypu tvarka buvo nustatyta pagal ieškovo teiktą alternatyvų siūlymą. Priėmus ieškovams palankų sprendimą ir netenkinus atsakovės D. M. reikalavimo nustatyti naudojimosi žemės sklypu tvarką pagal atsakovę teiktą siūlymą, laikytina, kad atsakovės D. M. apeliacinis skundas nebuvo patenkinamas. Atsakovų A. Š. ir A. Š. apeliacinio skundo reikalavimas dėl naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo pagal atsakovę siūlymą nebuvo tenkintas. Kadangi apeliaciniu skundu atsakovai reikė du reikalavimus ir vienas jų atmetas, laikytina, kad 50 proc. atsakovų skunde keltų reikalavimų teismas netenkino, todėl iš atsakovų A. Š. ir A. Š. ieškovams turėtų būti priteistas 50 proc. patirtų išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimas.

12. Atsakovai A. Š. ir A. Š. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį procesą byloje nutraukti dėl praleisto kasacinio skundo padavimo termino, kasacinį skundą atmeti visa apimtimi ir apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

12.1. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas nutartimi bylos dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo perdavė nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui, laikydamas, kad esmė, reikalinga klausimui dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo išspręsti, nėra atskleista (CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punktą). Taigi, pagal CPK 345 straipsnio 1 dalį ieškovai nutarties dalį dėl bylinėjimosi išlaidų galėjo skusti ne per tris, o per vieną mėnesį nuo nutarties įsiteisėjimo dienos. Nutartis įsiteisėjo jos priėmimo dieną – 2023 m. balandžio 11 d. Taigi paskutinė termino ieškovo kasaciniam skundui teikti diena buvo 2023 m. gegužės 11 d., o ieškovai kasacinį skundą pateikė 2023 m. birželio 28 d. Dėl to byla pagal kasacinį skundą yra nutrauktina.

12.2. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2023 m. liepos 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-222-313/2023 yra išdėstęs, kad, kasaciniam teismui nusprendus bylos dalį grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bylos šalių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti pirmosios instancijos teismui, atsižvelgiant į galutinį bylos išnagrinėjimo rezultatą (CPK 93 straipsnis). Atkreiptinas dėmesys, kad toje byloje kasacinis teismas kasacinį skundą tenkino tik iš dalies ir pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo grąžino ne visą bylą, o tik jos dalį, tačiau bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimo neišskaidė, o paliko jį išspręsti pirmosios instancijos teismui, kai jis iš naujo išnagrinės grąžintą bylos dalį. Analogiškai buvo spęstos situacijos ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėse bylose Nr. e3K-3-211-701/2023, e3K-3-221-421/2023, e3K-3-24-421/2023. Teismai turi vadovautis savo pačių sukurtais precedentsais (sprendimais analogiškose bylose), todėl nagrinėjamu atveju bylinėjimosi paskirstymo klausimas taip pat turi būti grąžintas spręsti pirmosios instancijos teismui. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimo neišskaidymas į atskiras dalis, o palikimas ši klausimą spręsti grąžinamą bylos dalį iš naujo nagrinėsiančiam teismui yra reikšmingas daugeliu teisinių aspektų, nes bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas sprendžiamas ne tik patenkinutų ir atmetų reikalavimų proporcija, bet ir atsižvelgiant į šalių elgesį, priežastis, dėl ko susidarė bylinėjimosi išlaidos, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus. Kadangi kaltė dėl proceso už bylinėjimosi išlaidas, susidariusias nagrinėjant ankstesnes ieškovo schemas, tenka patiems ieškovams, tai, vadovaujantis teisingumo, sąžiningumo, protingumo principais ir kalte dėl proceso, dėl šios dalies bylinėjimosi išlaidos priteistinos atlyginti iš ieškovo atsakovės A. Š. naudai, o ne atvirkščiai. Pažymėta, kad ieškovai V. B. ir A. M. apeliacinės instancijos teisme pasitelkė po du advokatus ir rengė po du procesinius dokumentus dėl to paties procesinio dokumento (atsiliepimai į apeliacinius skundus). Tai, kad apeliacinės instancijos teisme V. B. ir A. M. pasitelkė sau po du advokatus ir dubliavo savo išlaidas, yra vertintina kaip jų išlaidavimas, tokios išlaidos nėra būtinos, todėl ieškovo apeliacinės instancijos teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos yra mažintinos ir dėl šių priežasčių. Bylos dalis nėra sudėtinga, todėl bylinėjimosi išlaidos yra ir neproporcingai didelės.

12.3. Teismų galutinai išnagrinėta bylos dalis ir bylos dalis, grąžinta nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui, yra labai susijusios, nes jas sieja tos pačios faktinės aplinkybės (apie šalių konfliktus, faktinį naudojimąsi bendra nuosavybe ir kt.), tie patys šalių argumentai, tie patys įrodymai. Tuo tarpu grąžintą nagrinėti iš naujo bylos dalį bylinėjimosi išlaidų paskirstymo aspektu vertinti šiuo metu yra per ankstyva, nes tuo būtų užbėgta ją nagrinėsiančiam teismui už akių ir būtų sutrukdyta ši klausimą tinkamai išspręsti po to, kai ši bylos dalis jau bus išnagrinėta. Be to, kasaciniame skunde argumentus ieškovai teikia tik dėl nutarties dalies, kuria atsisakyta paskirstyti bylinėjimosi išlaidas jau išnagrinėtoje bylos dalyje, tačiau kasaciniu skundu reikalauja priteisti atlyginti jų naudai visas jų patirtas bylinėjimosi išlaidas, t. y. įskaitant ir dėl grąžintos nagrinėti iš naujo bylos dalies, kurioje bylinėjimosi išlaidos dar negali būti skirstomos, nes ji dar nėra išnagrinėta.

12.4. Apeliacinės instancijos teismas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimo iš esmės nespėdė, todėl jei kasacinis teismas dėl kokių nors priežasčių laikytų, kad apeliacinės instancijos teismas šias bylinėjimosi išlaidas privalėjo kažkuriai dalimi paskirstyti, šių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas būtų grąžinamas nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, o ne išspręstinas kasaciniame teisme.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

13. Kasaciniame skunde ieškovo keliamas klausimas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo apeliacinės instancijos teisme, kai yra sujungtos kelios bylos ir dalis reikalavimų yra galutinai išspręstas šiame teisme, o dalis perduodama iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

14. Atsakovai atsiliepimu į kasacinį skundą reiškia alternatyvų prašymą kasacinį procesą nutraukti. Atsakovo teigimu, ieškovo kasacinis skundas paduotas praleidus kasacinio skundo padavimo terminą, t. y. vieną mėnesį nuo skundžiamos nutarties įsiteisėjimo dienos.

15. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomasi pozicijos, jog kasacinio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka byla kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2013; 2023 m. liepos 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-189-781/2023 51 punktą, kt.).

16. Kasacinis procesas nutraukiamas bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu nustačius, kad kasacinį skundą toje byloje turėjo būti atsisakyta priimti, arba bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu atsiradus aplinkybių, kurios daro tolesnį kasacinį procesą negalimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-96-823/2021, 38 punktą). Pagrindai atsisakyti priimti kasacinį skundą nustatyti CPK 350 straipsnio 2 dalyje, kurioje, be kita ko, nurodyta, kad kasacinį skundą atsisakoma priimti, jei jis paduotas

praleidus kasacinio skundo padavimo terminą ir šis terminas neatnaujinamas (CPK 350 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija pirmaisiai įvertina taikytiną terminą kasaciniam skundui paduoti ir jo laikymąsi nagrinėjamoje byloje ieškovams paduodant kasacinį skundą.

Dėl kasacinio proceso nutraukimo praleidus įstatyme nustatytą terminą kasaciniam skundui paduoti

17. Teisės kreiptis į teismą, kaip konstitucinės asmens teisių ir laisvių garantijos, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, CPK 5 straipsnio 1 dalyje, turinys sietinas su kiekvieno suinteresuoto asmens teise įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama subjektinė materialioji teisė arba įstatymų saugomas interesas. Asmenų, kurių materialiosios subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesų gynimas – įstatyme įtvirtintas civilinio proceso tikslas (CPK 2 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013). Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuotas iš konstitucinio teisinės valstybės principo bei kitų Konstitucijos nuostatų kylantis imperatyvas, kad asmuo, manantis, jog jo teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, turi absoliučią teisę į nepriklausomą ir nešališką teismą, kuris išspręstų ginčą. Asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržyta, jos įgyvendinimas negali būti nepagrįstai apsunkintas (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimą). Tačiau Konstitucinio teismo įtvirtintos ne tik asmens teisės, bet ir pareigos. Teisė kreiptis į teismą nėra absoliuti, ji yra neatskiriamai susijusi su asmens pareiga įgyvendinti šią teisę laikantis įstatymų nustatytų procesinių reikalavimų, iš kurių vienas yra kreipimasis į teismą įstatymo nustatytu terminu.
18. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo praktikoje taip pat pažymi asmens teisės kreiptis į teismą neabsoliutų pobūdį. Siekiant užtikrinti veiksmingą teisingumo vykdymą, šia teise gali riboti nacionalinės procedūros. Atsižvelgiant į tai, teisė kreiptis į teismą nereikia, jog valstybės narės negali nustatyti kreipimosi į teismą tvarkos ar tam tikru formaliu reikalavimu, kuriuos turi atitikti teismui pateikiamas kreipimasis, nes ir pačios teisės kreiptis į teismą įtvirtinimas reikalauja tam tikro valstybės nacionalinio reguliavimo nustatymo. EŽTT praktikoje yra išaiškinta, kad asmens teisė kreiptis į teismą tam tikrais atvejais gali būti apribota, pavyzdžiui, senaties terminais, teismo mokesčiais, teisinio atstovavimo reikalavimu (žr., pvz., EŽTT 1985 m. gegužės 28 d. sprendimo byloje *Ashingdane prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 8225/78, p. 57; 1996 m. spalio 22 d. sprendimo byloje *Stubbings ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijų Nr. 22083/93; 22095/93, p. 50–51; 2012 m. spalio 9 d. sprendimo byloje *R. P. ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 38245/08, p. 63–67) ir pan., ir tai netaikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimu. Taigi vien tik tvarkos kreiptis į teismą buvimas ir formalių reikalavimų nustatymas dar savaime nereikia, kad yra suvaržyta atitinkamo asmens teisė kreiptis į teismą ir nepagrįstai apsunkintas šios teisės įgyvendinimas ar pažeidžiama pati teisė į teisminę gynybą. Tačiau svarbu, kad tokiais ribojimais ar jų taikymu nebūtų paneigiama ar nepagrįstai ribojama pati kreipimosi į teismą teisės esmė (žr., pvz., EŽTT 1975 m. vasario 21 d. sprendimo byloje *Golder prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 4451/70, p. 38).
19. CPK
XVII skyriuje esančio 340 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismų sprendimai ir nutartys šiame skyriuje nustatyta tvarka ir sąlygomis gali būti apskųsti ir peržiūrėti kasacine tvarka. Kasacinis skundas turi atitikti, *inter alia* (be kita ko), CPK 345 straipsnyje nustatytas sąlygas. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinis skundas gali būti paduotas per tris mėnesius nuo skundžiamo sprendimo, nutarties įsiteisėjimo dienos. Kasacinis skundas dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties, priimtą šio kodekso 327 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytais pagrindais, paduodamas per vieną mėnesį nuo skundžiamos nutarties įsiteisėjimo dienos. Šio straipsnio 2 ir 3 dalyse reglamentuojamas kasacinių skundų paduotų praleidus įstatymo nustatytą terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, priėmimas. Asmenims, praleidusiems kasacinio skundo padavimo terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujintas, išskyrus šio straipsnio 1 dalyje nustatytą atvejį, kai kasacinis skundas paduodamas dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties, priimtą šio kodekso 327 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytais pagrindais (CPK 345 straipsnio 2 dalis).
20. Kasacinio skundo padavimo terminas yra procesinis terminas, per kurį dalyvaujantys byloje asmenys gali paduoti kasacinį skundą dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo. Šis terminas sukelia procesines teises pasekmes, yra skirtas operatyviam ir ekonomiskam procesui, susiklosčiusių teisinių santykių stabilumui, aiškumui ir apibrėžtumui užtikrinti. Procesinio termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) lemia teisės atlikti procesinį veiksmą (šiuo atveju teisės kreiptis į kasacinį teismą) išnykimą, t. y. asmens procesinę subjektinę teisę pasibaigia.
21. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Kauno apylinkės teismas 2022 m. spalio 31 d. sprendimu ieškovų ieškinį tenkino, priešieškinį atmetė, o atsakovės A. Š. reikalavimą dėl teisės be A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. sutikimų parengti projektą ir pagal jį gauti statybą leidžiantį dokumentą atmetė ir paskirstė šalių bylinėjimosi išlaidas. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2023 m. balandžio 11 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė ir nustatė naudojimosi tvarką pagal A. G. 2021 m. lapkričio 15 d. parengtą naudojimosi žemės sklypu tvarkos tarp bendraturčių planą, sprendimo dalį, kuria atmetas atsakovės A. Š. reikalavimas dėl teisės be A. M., A. M., A. B., T. B. ir V. B. sutikimų parengti projektą ir pagal jį gauti statybą leidžiantį dokumentą, panaikino ir šią bylos dalį grąžino nagrinėti iš naujo, taip pat panaikino sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų, kitą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį paliko nepakeistą. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje nurodė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai atsisakė priimti patikslintą A. Š. priešieškinį ir todėl neatskleidė šios bylos dalies esmės dėl pripažinimo A. Š. teisės be bendraturčių sutikimo parengti projektą savavališkai statybai įteisinti. Kadangi pirmosios instancijos teismo sprendimas buvo pakeistas iš dalies ir bylos dalis buvo grąžinta nagrinėti iš naujo, tai kolegija nusprendė, kad šioje proceso stadijoje nėra galimybės nuspręsti, kokia proporcija yra tenkinami ar atmetami šalių reikalavimai, todėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymas panaikinamas, bylinėjimosi išlaidos apeliacinės instancijos teisme neskirstomos ir perduodamos pirmosios instancijos teismui paskirstyti išnagrinėjus bylą iš esmės.
22. Ieškovi padavė kasacinį skundą dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies, kuria panaikinta pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ir ši bylos dalis neskirstant šalių bylinėjimosi išlaidų perduota nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui kartu su A. Š. reikalavimu dėl teisės gauti statybą leidžiantį dokumentą. Atsiliepime į kasacinį skundą argumentuojama, kad apeliacinės instancijos teismas bylos dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, laikydamas, kad esmė, reikalinga klausimui dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo išspręsti, nėra atskleista. Dėl to šią nutarties dalį ieškovi galėjo skųsti ne per tris, bet per vieną mėnesį nuo nutarties įsiteisėjimo dienos (CPK 345 straipsnio 1 dalis), t. y. iki gegužės 11 d. Kadangi ieškovi kasacinį skundą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pateikė 2023 m. birželio 29 d., todėl kasacinio skundo padavimo terminas yra praleistas.
23. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymą reglamentuoja CPK 93 straipsnio nuostatos. Šio straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą išsprendžia teismas, išnagrinėjęs bylą iš esmės, o pagrindinis jų paskirstymo principas – ginčą byloje pralaimėjusi šalis atlygina laimėjusiai šaliai jos patirtas išlaidas. CPK 93 straipsnio 4 dalyje nustatyta išimtis, kad teismas gali nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagal bylos baigtį ir atsižvelgti į šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo procesas išsiskiria tuo ypatumu, kad teismas turi pareigą savo iniciatyva, t. y. net be atskiro šalies prašymo ar pareiškimų,

paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, susidariusias atitinkamos bylos procese. Taigi bylinėjimosi išlaidų mokėjimas, paskirstymas, grąžinimas, priteisimas yra vertinami kaip teismo veikla veikiant *ex officio* (pagal pareigas). Ši procesinė pareiga (paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, susidariusias konkrečia instancine tvarka) saisto visų instancijų teismus. Be to, aukštesnės instancijos teismas, pakeisdamas ar panaikindamas žemesnės instancijos teismo sprendimą ir priimdamas naują sprendimą, paprastai savo iniciatyva perskirsto bylinėjimosi išlaidas, susidariusias žemesnės instancijos teisme (CPK 93 straipsnio 5 dalis).

24. Kasacinio teismo išaiškinta, kad bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo klausimai nėra šalių vykstančio materialinio teisinio pobūdžio ginčo dalis, t. y. bylinėjimosi išlaidų mokėjimas, paskirstymas, grąžinimas, priteisimas vertintina kaip savarankiška teismo veikla, bylos nesprendžiant iš esmės, tačiau, išsprendus bylą dėl materialinio teisinio reikalavimo pagrįstumo, papildomai pasisakoma ir dėl procesinio teisinio pobūdžio reikalavimo – bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-274-1075/2019 20 punkta ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
25. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismas grąžino bylos dalį nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu ir, kadangi byloje nebuvo galutinai išspręsti visi šalių materialiniai reikalavimai, todėl teismas neskirstė bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme, o jas, kaip tiesiogiai susijusias su materialiojo reikalavimo išsprendimo rezultatu, kartu su kita bylos dalimi grąžino pirmosios instancijos teismui. Minėta, kad bylinėjimosi išlaidos gali būti skirstomos ne tik pagal patenkintų ir atmestų reikalavimų proporciją, tačiau taip pat atsižvelgiant į šalių procesinį elgesį ir priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Taigi šiuo atveju procesinis sprendimas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo apeliacinės instancijos teismo nebuvo priimtas, šis procesinio pobūdžio reikalavimas buvo grąžintas pirmosios instancijos teismui spręsti, kai byla bus išnagrinėta iš esmės ir bus priimtas galutinis teismo procesinis sprendimas. Dėl to sutiktina su atsiliepimo į kasacinį skundą argumentu, kad kasacinio skundo dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies nepaskirstyti bylinėjimosi išlaidų ir šį klausimą spręsti perduoti pirmosios instancijos teismui, išnagrinėjus bylos dalį iš esmės, padavimo terminu laikytinas vienas mėnėsis, nes bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas šiuo atveju yra neatskiriama susijęs su perduotos iš naujo nagrinėti bylos dalimi, kurią išnagrinėjus bus žinoma atmestų ir patenkintų materialinių reikalavimų proporcija.
26. Dėl skundžiamos Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 11 d. nutarties kasacinis skundas paduotas 2023 m. birželio 29 d. Kasacinis skundas paduotas po to, kai pasibaigė skundo padavimo vieno mėnesio terminas. Kadangi nuo skundžiamos nutarties įsiteisėjimo dienos vieno mėnesio terminas kasaciniam skundui paduoti negali būti atnaujinamas, todėl jo praleidimas lemia teisės paduoti kasacinį skundą praradimą, nes išnyksta procesinė teisė jį paduoti (CPK 345 straipsnio 2 dalis). Paduotą praleidus kasacinio skundo padavimo terminą kasacinį skundą atsisakoma priimti (CPK 350 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Šiai aplinkybei paaiškėjus po to, kai kasacinis skundas buvo priimtas, konstatuotina, kad tokį skundą priimti nebuvo teisinio pagrindo. Vadovaujantis CPK 356 straipsnio 6 dalimi, bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu nustačius, kad yra šio kodekso 350 straipsnio 2 dalyje (išskyrus 3 punktą) nustatyti teisiniai pagrindai atsisakyti priimti kasacinį skundą, t. y. vienas iš pagrindų – praleistas kasacinio skundo padavimo terminas ir šis terminas negali būti teismo atnaujinamas, tokiu atveju kasacinis procesas nutrauktinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

27. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės, teismas bylinėjimosi išlaidas paskirsto, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos (CPK 94 straipsnio 1 dalis). Po kasacinio skundo priėmimo išaiškėjus teisiniams pagrindams skundą atsisakyti priimti ir dėl to teismui nusprendus kasacinį procesą nutraukti, kasacinis procesas baigiamas ne dėl šalių (ieškovės ar atsakovės) kaltės nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės.
28. Kadangi nutraukus procesą nėra bylą laimėjusios šalies ir abiejų atskirų šalių padėtis nepagerėjo, ieškovų turėtų ir jų prašomų atlyginti advokato atstovavimo išlaidų rengiant kasacinį skundą atlyginimas nepriteistinas iš atsakovų. Atsakovai nepateikė įrodymų, pagrindžiančių atsiliepimui parengti turėtą advokato atstovavimo išlaidas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 350 straipsnio 2 dalies 1 punktu, 356 straipsnio 6 dalimi, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kasacinį procesą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 11 d. nutarties dalies dėl bylinėjimosi išlaidų nutraukti.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Virgilijus Grabinskas

Sigita Rudėnaitė

Dalia Vasarienė